

Onsdagen den 25 april

Kl. 19.30

Skogsindustrin

Förhandlingarna leddes av förste vice talmannen.

§ 1 Skogsindustrin

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1978/79:34 med anledning av motioner om skogsindustrin.

I detta betänkande behandlades motionerna

1978/79:233 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala sig för bildandet av ett bolag bestående av staten och med skogsbolagen som medintressenter, med uppgift att omhänderta och i största möjliga utsträckning i produktion utnyttja fiberbankarna i sjöar och vattendrag,

2. hos regeringen anhålla om omedelbara åtgärder för bildandet av detta bolag och att förslag förelades riksdagen, vari även innefattades fördelning av kostnadsansvaret,

1978/79:285 av Gustav Lorentzon m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. uttala att det i motionen berörda sjunktimret i sjöar och vattendrag utan ekonomisk ersättning borde övergå i statlig ägo och anhålla hos regeringen om att förslag till lag därom snarast förelades riksdagen,

2. anhålla hos regeringen om att förslag till åtgärder för upptagning av sjunktimret i landets älvar och sjöområden snarast förelades riksdagen,

1978/79:389 av Börje Stensson (fp) och Margareta Andrén (fp)

1978/79:543 av Rolf Hagel (apk) och Alf Lövenborg (apk), såvitt nu var i fråga (yrkandet 2),

1978/79:808 av Erik Johansson i Hållsta m. fl. (c), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1),

1978/79:1006 av Roland Brännström m. fl. (s) och

1978/79:2001 av Roland Brännström m. fl. (s, c, m), vari hemställts att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om initiativ som syftade till att en

anläggning för produktion av torrformade skivor kunde byggas i Skellefteå enligt vad som anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. beträffande skogsindustrins råvaruförsörjning att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1978/79:808 yrkandet 1 (lövvirke),
- b) motionen 1978/79:543 yrkandet 2 (skogsavfall),
- c) motionen 1978/79:285 (sjunktimmer),
- d) motionen 1978/79:233 (fiberavfall),
- e) motionen 1978/79:389 (returpapper),

2. beträffande träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå att riksdagen skulle avslå motionen 1978/79:1006.

3. beträffande viss träfiberskiveproduktion i Skellefteå att riksdagen med anledning av motionen 1978/79:2001 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anför.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande beträffande träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå av Lilly Hansson (s).

LILLY HANSSON (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 34 om skogsindustrin behandlas motionen 1006 angående inrättande av en träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå. Jag har med anledning av den motionen fogat ett särskilt yttrande till utskottets betänkande.

Motionärerna har pekat på det angelägna i att en forsknings- och utvecklingsenhet skapas i Skellefteå för att tillförsäkra utbildningen en kvalitativt god miljö och att riksdagen gör ett uttalande i den riktningen. Detta ligger också helt i linje med vad regionstyrelsen i sitt planeringsarbete har kommit fram till.

Genom ett samnyttjande av YTH:s och IUC:s resurser bör man kunna nedbringa investeringarna och göra ekonomiska vinster.

Det finns inga delade meningar i näringsutskottet om behovet av ökad satsning på träteknisk forskning och utveckling, och utskottet erinrar om att regeringen har uttalat att behovet av en längre träteknisk högskoleutbildning är styrkt samt att möjligheterna att starta en sådan utbildning i Luleå bör prövas. Eftersom denna fråga behandlas av utbildningsutskottet tar näringsutskottet inte någon ställning till den delen.

Utskottet säger att från industriell synpunkt är det angeläget att det görs ökade satsningar på träteknisk forskning och utveckling men vill inte nu föreslå riksdagen att göra något särskilt uttalande enligt motionärernas önskemål.

Detta ställningstagande gör man dels med anledning av pågående utredningsarbete, dels därför att ett betänkande, Lokalisering av ny verksamhet till Västerbotten, jämte remisser nu bereds inom regeringskansliet.

Jag har förståelse för att näringsutskottet mot bakgrund av detta inte vill ta

ställning och har därför nöjt mig med ett särskilt yttrande. Jag vill ändå starkt understryka att det finns starka skäl för inrättande av en träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå. Det är för utbildningens kvalitet också nödvändigt med en forskningsanknytning, och den kan åstadkommas genom att den trätekniska utvecklingsenheten samlokaliseras med träteknisk utbildning och den yrkestekniska högskoleutbildningen i Skellefteå.

Jag vill i det sammanhanget erinra om att statens industriverk i sitt remissyttrande till det betänkande jag tidigare nämnt har ställt sig klart positivt från både branschsynpunkt och regional synpunkt för Skellefteå. Jag tar fasta på utskottets bestämda förord för ökad satsning på träteknisk forskning och utveckling. Jag räknar därför med att motionärernas önskemål skall bli tillgodosett inom en nära framtid.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än utskottets.

I detta anförande instämde Georg Andersson (s) och Roland Brännström (s).

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 34 behandlas även två vpk-motioner. Den ena av dessa, nr 233, aktualiserar frågan om att i största möjliga utsträckning i produktionen utnyttja fibermassan i de många och stora fiberbankar som finns i vattendrag i anslutning till cellulosafabriker.

Den andra motionen, nr 285, tar upp frågan om att utnyttja de många miljoner sjunktimmer som finns på älvbottnarna i framför allt Norrland.

Vad de båda motionerna beträffar så avses med förslagen i dessa att till produktionen återföra värdefull råvara. Därtill är detta en stor miljöfråga, och det gäller dessutom inte minst att skapa meningsfulla arbetstillfällen i bygder där omfattande arbetslöshet råder. Näringsutskottet avstyrker våra båda motioner. Till utskottets motiveringar för avslagsyrkandena återkommer jag senare i mitt anförande. De spörsmål som det här gäller har jag under senare år aktualiserat i form av frågor till statsråd och i form av motioner.

Det råder brist på skogsråvara i Sverige. Råvarutillgångarna svarar inte mot efterfrågan. Det talas om att pröva åtgärder på såväl kort som lång sikt. Det talas om att stubbar, grenar och bark skall tillvaratas. Landet behöver därtill en bättre skogsvård. Gödsling skall öka tillväxten, och med giftbesprutning skall skadeinsekterna i skogen förgöras. Vi skall ha mer snabbväxande träd, som Contortatallen, vilken skall införas i Sverige. Återvinning av pappersavfall är ett annat tillskott liksom import av virke. Det är fråga om omfattande åtgärder när det gäller att tillfredsställa skogsindustrins råvarubehov.

Ändå finns det i detta land tillgångar som hittills varit outnyttjade. Jag tänker på de många och stora fiberbankarna och de miljoner och åter miljoner sjunkna timmerstockarna i älvar och vattendrag, timmerstockar som under många decennier har samlats i anslutning till massafabriker och sågverk. I våra motioner talar vi inte om Västernorrland och avser inte heller endast detta område, som näringsutskottet tycks ha fått på hjärnan. Det gäller en nationell tillgång som finns i landets vattendrag, kanske framför allt i

Norrland men även annorstädes, och som sist och slutligen måste tillvaratas.

Av de älvar som under decennier har haft den mest intensiva timmerflottningen kommer Ångermanälven främst, även om det ligger miljoner sjunkna timmerstockar i Örnköldsviksfjärden, i Lule älv och i Kalix älv, för att nu nämna bara några exempel. Skulle ett första aktivt försök med timmerupptagning ske och då med modern apparatur borde detta äga rum där den största tillgången på sjunktimmer är att finna. Effektiv apparatur finns. Det är bara att sätta i gång med jobbet. Att, som näringsutskottet säger i sitt betänkande, överlämna frågan till utredningsgruppen Skog 80 i Västernorrland är enligt min mening fullständigt meningslöst. Jag skulle tro att denna utredningsgrupp inte har en aning om vad som försiggår på detta område. Jag kommer till den frågan litet senare.

Låt mig anföra Ångermanälven som ett exempel. Jämfört med andra vattendrag i vårt land är Ångermanälven den älv där den mest omfattande flottningen skett. Där bedrevs enligt tillgängliga uppgifter flottning redan på 1700-talet. Området var redan tidigt känt för en stor koncentration av sågverk och massaindustrier. Där fanns vid sekelskiftet inte mindre än 43 sågverk. I dag återstår endast tre, varav Ramviksågens framtid är mycket oviss. Massafabrikenas antal är i dag endast tre, varav Sandvikenfabriken inom kort kommer att nedläggas.

Området var på sin tid en industriellt sjudande bygd. Dess dödgrävare blev Svenska Cellulosa AB, SCA, som var ägare till de flesta av företagen. Dessa köptes upp undan för undan men nedlades. Det var skogen, den värdefulla råvaran, som SCA ville komma åt. Befolkningen tog man ingen hänsyn till. I dag kan området betraktas som en industriell kyrkogård.

Vad beträffar flottningen på Ångermanälven beräknas det att under åren 1900–1978 ca 80 miljoner m³ fast mått timmer utsorterats vid Sandslås skiljeställe. Därtill kommer vad som genom enskild flottning tillförts älven.

I äldre tider tillfördes älven ansevärliga mängder virke genom bogsering norrifrån, och i senare tider har det skett genom bilkörning till timmerbommar och flottläggningsplatser. Enbart under 1957, som i och för sig var ett märkesår, flottades på Ångermanälven 22 787 000 stockar.

Vad som i detta sammanhang är av särskilt intresse är virkesförlusten i form av sjunket timmer. Enligt auktoriteter på området kan andelen sjunktimmer åren 1906–1936 uppskattas till ca 2,5 %. En försiktig bedömning, inkl. lokala bärgningar, bör därför icke understiga 2 %.

Inom Ångermanälvens flodområde skulle alltså minst 1,6 miljoner m³ i fast mått ha förlorats genom sjunkning. Framför allt är detta sjunktimmer koncentrerat till det stora skiljestället vid Sandslån och förvaringsbommarna till de stora industrierna, av vilka de flesta för länge sedan är nedlagda. Det räknas med ett 80-tal kända timmerbommar i Ångermanälven.

Vad beträffar återvinningen av det i vattendragen sjunkna timret har tidigare under åren vissa tafatta försök gjorts. Det var de manuella metoderna som dominerade ända in på 1950-talet, exempelvis att med en båtshake få upp

någon stock som var sjunken på grunt vatten. Resultaten blev också blygsamma. Senare underlättades detta arbete genom en viss maskinell utrustning, men upptagningen begränsades till endast en stock vid varje lyft.

Från skogsbolagens sida har intresse saknats, då råvaran ställt sig mycket billig, och skogsarbetarna har alltid tillhört landets låglönegrupper. Därtill ansåg bolagen skogsråvaran vara ousinlig. Nu är det dock andra tider. Skogsråvaran var inte ousinlig.

De många miljoner timmerstockar som ligger sjunkna i landets älvar skulle nu kunna fylla ett behov som råvara till massafabrikerna, eller också kan denna stora tillgång, med tanke på det allt högre oljepriset, bli bränsle i större bränslecentraler, i avvaktan på utbyggnad av övriga alternativ.

I motsats till tidigare finns det nu moderna metoder och maskinell utrustning för en rationell upptagning av sjunktimmer. Metoden har prövats i Ångermanälven. Ett litet privat företag har lyckats med vad byråkraterna gått bet på, med civiljägmästare Carl Adelsköld i spetsen.

Tillåt mig, herr talman, förtydliga vad jag avser genom att visa en bild på TV-skärmen. Denna bild visar en ombyggd grävmaskin, lämplig för det arbete den skall utföra. Grävmaskinen är placerad på en pråm. Vid sidan om denna pråm finns en större sådan, vari upptaget sjunktimmer lastas över. Till grävmaskinen hör en 18 m hög mast, som kan sänkas eller höjas och nå ett betydande område. Vajern är standard 35 m men kan enkelt utökas till det dubbla. Griporganet, som skall ta upp stockarna, är el-hydrauliskt och medger ett lyft på upp till 2 m³ fast mått virke per lyft eller 60–75 m³ per arbetstimme effektiv arbetstid. Av bilden framgår även mängden stockar som gripklon lyckats fånga i lyftet.

Metoden finns alltså redan. Det är endast att sätta i gång. Det lilla privata företag det här är fråga om har ägnat upptagningen av sjunktimmer särskilt intresse. Man har gått ut ifrån att där de största sjunktimmerförekomsterna är att finna bör det första försöket göras med moderna metoder. Valet föll alltså på Ångermanälven som ett pilotförsök. Resultaten hittills har visat sig uppfylla förväntningarna.

Då det gäller kartläggningen av var det sjunkna timret finns att hämta används även här moderna metoder. Genom kombinationen av ett horisontalt arbetande ekolod med ett vertikalt arbetande ekolod erhålls en samordning av observationer och registreringar av föremål. Uttolkningen av dessa ekogram har skett genom Sveriges geologiska undersökning, SGU, av dess marinhydrologiska avdelning, som även har utvärderat metoden.

Då i dylika sammanhang flera faktorer spelar in – framför allt kapitalfrågan – borde ett statligt företag som har kvalificerade resurser bli huvudman för att realisera dessa uppgifter. Vi har i vår motion hänvisat till arbetsmarknadsstyrelsen, AMS. Men här kunde även andra företag komma i fråga, t. ex. ASSI eller något annat av statsföretagen.

Det gäller här en fortsatt inventering av alla aktuella älvar och vattendrag i landet och att få en start på återvinningen så snabbt som möjligt utan onödigt dröjsmål. Det lilla företaget, som utfört ett banbrytande arbete på detta

område. räcker dock inte till. Framför allt är kapitalfrågan avgörande. Lämpligast är att ett staten underordnat företag engageras i sammanhanget som huvudman.

Enligt 1921–1977 års statistik för allmänna flottleder har den förlorade volymen träråvara i form av sjunktimmer en storleksordning av 12 miljoner m³ fast mått. Det innebär ett energivärde motsvarande 1 miljon ton olja eller medger en produktion av 2,5 miljoner ton cellulosa.

Det är alltså stora rikedomar som ligger och väntar på att bli utnyttjade i Norrlandsälvarna och som skulle bli ett väsentligt tillskott till landets råvaruförsörjning om de utnyttjades. Därtill skulle skapas ett betydande antal meningsfulla arbetstillfällen, i en tid då arbetslösheten är omfattande, framför allt i Norrlandslänen, där beredskapsarbeten för många är den enda möjligheten att få arbete.

Mot bakgrund av vad jag här redovisat verkar utskottets motivering för avslag på vår motion mer än underlig. Jag vill till protokollet citera denna utskottsskrivning, där det bl. a. står följande: "Åtgärder för att åstadkomma en förbättrad virkesbärgning vid kusten i Västernorrlands län har övervägts av en inom länet tillsatt särskild utredningsgrupp, Skog 80. Utskottet utgår från att berörda organ även fortsättningsvis följer frågan och anser därför att det inte finns skäl för riksdagen att göra någon särskild framställning till regeringen med anledning av motionen 1978/79:285."

Den "virkesbärgning vid kusten" som utskottet talar om behandlas inte alls i vår motion. Det är en helt annan fråga. Denna "virkesbärgning vid kusten" är något helt annat än den bärgning av sjunktimmer som motionen föreslår. Det drivtimmer som utskottet avser aktualiserade jag i en fråga till dåvarande industriministern Rune Johansson redan den 11 februari 1976. Då hade nämligen vid en flyginventering i Västernorrlands län omkring 300 000 timmerstockar funnits flytande som ännu inte hade sjunkit. Dåvarande industriministern betraktade detta drivtimmer som "lagrat virke" och menade därför att några direkta åtgärder från regeringens sida för tillvaratagandet inte var aktuella. Drivtimmer i stort antal är nästan ständigt för handen runt älvmyrningar och vid kusterna. Detta problem berörs inte på något sätt i vår motion 1978/79:285, varför jag betraktar motionen vara av utskottet helt obesvarad. Egentligen borde den återremitteras till utskottet.

Sedan, herr talman, några ord i fråga om motionen om de fiberbankar som finns i älvar och vattendrag, där massafabriker funnits eller fortfarande är i verksamhet. Dessa berg av cellulosafiber som samlats under åren kan i vissa fall vara upp till 6 m höga.

I boken Svensk skogsindustri i omvandling, utgiven av Skogsindustriernas samlingskommitté, sägs det att under åren 1950–1969 var utsläppen från cellulosafabrikerna av s. k. syreförbrukande cellulosafiber 600 000 ton. Detta är alltså skogsbolagens egna uppgifter.

Då vi förra året hade en liknande riksdagsmotion, svarade näringsutskottet att det fanns en informell arbetsgrupp i Kramfors, den s. k. Kramforsgruppen, och att frågan om tillvaratagandet av s. k. fiberberg hade behandlats av denna

grupp. Utskottet fortsatte: "Arbetet med dessa uppslag har dock ännu inte lett till några konkreta slutsatser eller resultat."

Det är självklart att denna grupp inte kunde orka med att uppnå några resultat. Där satt nämligen som den ledande mannen direktören för Svenska Cellulosa Aktiebolaget SCA, som inte hade det minsta intresse av att det skapades arbete i Kramfors eller att myndigheterna skulle börja att syna SCA:s gamla försyndelser.

Vad beträffar dessa fiberbankar är sådana inte koncentrerade endast till Kramfors eller Ådalen, utan de finns överallt i landet där det funnits cellulosafabriker. Mot den bakgrunden är det ju självklart att Kramforsgruppen inte hade möjligheter att komma fram till några konkreta resultat. Det ansåg emellertid näringsutskottet i fjol, och man hänvisar till samma sak i årets utskottsbetänkande. Att överlämna frågan till denna s. k. Kramforsgrupp är ju, för att använda ett gammalt ordspråk, som att sätta bocken till trädgårdsmästare. Naturligtvis har ingenting åstadkommits, och i dag är gruppen saligen avsonnad.

De fiberbankar som behandlas i vår motion skapar också stora miljöproblem, men jag skall inte uppta kammarens tid med att gå närmare in på dessa. Fortfarande tycks det dock på sina håll vara fritt fram för cellulosafabriker att släppa ut fibermassor i vattendragen och förstöra vatten och annan miljö.

I tidningen Arbetarbladet, som utkommer i Gävle, fanns en larmartikel torsdagen den 19 april – alltså i förra veckan – där det berättas att Kopparfors sulfatfabrik i Norrsundet släpper ut 9–12 ton fibermassor i havet varje dygn. Det är tre till fyra gånger mer än vattendomstolen tillåter enligt dess dom från 1969. Hur länge skall skogsbolagen få handla fritt och utan hänsyn till myndigheters föreskrifter förgifta hav, älvar och andra vattendrag? I sådana frågor hänvisar näringsutskottet i år liksom i fjol till den s. k. Kramforsgruppen, vars uppgift var att söka skapa sysselsättning i Ådalen – en av sysselsättningssvårigheter svårt drabbad bygd – och det verkar närmast löjligt. Kramforsgruppen hade ju inga möjligheter, hur ambitiös den än kunde vara, att lösa så övergripande problem som det här är fråga om.

Men, herr talman, vad beträffar de två vpk-motionerna som behandlas i näringsutskottets betänkande gäller det enligt vår uppfattning framför allt att skapa nya arbetstillfällen i bygder som hårt har drabbats av arbetslöshet. Här rör det sig också om stora miljöfrågor. Våra yrkanden borde därför ha fått en skjuts framåt.

Om näringsutskottet hade tagit seriöst på frågorna, skulle det givetvis inte ha hänskjutit dem till Kramforsgruppen eller till en annan utredningsgrupp i Västernorrlands län, kallad Skog 80. Vi har tagit upp problemen i riksdagen, därför att de är aktuella i stora delar av vårt land och inte bara i Västernorrland eller Kramfors.

Vid tillfällena i denna kammare då frågeställare och interpellanter frågar statsråd om åtgärder för att skapa sysselsättning på den eller den platsen, i den eller den bygden, kan statsrådet svara: Kom själva med förslag på åtgärder, så skall regeringen ta dem under övervägande. Så skedde vid en frågestund i måndags, då arbetsmarknadsministern enligt protokollet svarade en inter-

pellant: "Det behövs idéer och konkreta projekt att satsa på. Ta fram dem så skall vi arbeta på dem tillsammans. Jag lovar att då kommer också industri- och arbetsmarknadsdepartementen att se till att medel finns."

I anslutning till arbetsmarknadsministerns uttalande hänvisar jag till de konkreta förslag som lagts fram i våra motioner och som jag har försökt att vidareutveckla i mitt anförande. Här finns "idéer och konkreta projekt att satsa på", som arbetsmarknadsministern sade, för att skapa sysselsättning i bygder som behöver varje nytt arbetstillfälle. Det är bara att sätta i gång.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de två vpk-motioner som det här är fråga om.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 34 behandlas bl. a. två motioner, som jag tillsammans med andra företrädare för regionen avlämnat under den allmänna motionstiden.

Den ena motionen, 1978/79:1006, behandlar träbranschens behov av forsknings- och utvecklingsresurser och anknyter så till vida till ett förslag om inrättande av en träteknisk utvecklingsenhet, förlagd till Skellefteå.

En sådan utvecklingsenhet skulle enligt vår mening utgöra en viktig del i en strukturell förstärkning av Skellefte-regionen och möjliggöra en förläggning av högre träteknisk utbildning till Skellefteå.

Utskottet framhåller också det angelägna i en ökad satsning på träteknisk forskning och utveckling i vårt land. I denna del råder alltså samstämmighet mellan utskottet och kraven i motionen.

I den del motionen behandlar den högre utbildningen har däremot utskottet varit mycket kortfattat och hänvisat till budgetpropositionen och utbildningsutskottets betänkande nr 32. Detta är något märkligt, eftersom utbildningsutskottet ej har behandlat motionen utan endast utifrån budgetpropositionens förslag behandlat frågan om samverkan mellan Luleå och Skellefteå i denna fråga.

Är det möjligen så, att en tidigare restriktiv hållning gentemot Skellefteå från folkpartiets sida i denna fråga änyo satt sin prägel på beslutet?

Utskottets talesman Rune Ångström kan kanske ge besked på den punkten. Han kan kanske också svara på varför han, som utredare, inte konkret föreslog de åtgärder som skulle ha behövts för att tillförsäkra Skellefteå högre utbildning och forskning.

Herr talman! Till utskottets betänkande har Lilly Hansson fogat ett särskilt yttrande. Jag instämmer till fullo i hennes syn på nödvändigheten av att en träteknisk forsknings- och utvecklingsenhet i Skellefteå kommer till stånd inom en nära framtid. Härigenom läggs också grunden för högre teknisk utbildning inom det trätekniska området.

I den andra motionen nr 2001 föreslår vi att riksdagen ger regeringen i uppdrag att medverka till omstrukturering av AB Scharins Söners skogsindustriella anläggning i Skellefteå kommun.

Bakgrunden är denna. Den statliga utredningen om boardbranschen i Sverige avlämnade sitt förslag i februari 1978. Utredningen föreslog en kraftig

minskning av boardproduktion under hänvisning till den rådande överkapaciteten. I en av de fabriker som enligt utredningen bör lägga ned boardproduktionen, förutom viss specialproduktion, är Scharins Söner i Klemensnäs i Skellefteå kommun.

Företaget påbörjade redan i slutet av år 1976 arbetet med en strategisk plan för företagets utveckling. Detta arbete har sedan successivt anpassats till utredningens målsättning.

Den plan för företagets omstrukturering som tagits fram i samarbete mellan anställda och företagsledning innebär i korthet följande:

För det första nyinvestering i en s. k. MDF-anläggning – produktion av torrformade skivor – med en kapacitet av ca 145 000 m³ per år,

för det andra en neddragning av produktionen av mekanisk massa till hälften, dvs. till ca 20 000 ton per år,

för det tredje en neddragning av boardproduktionen från 45 000 till ca 15 000 ton per år.

I fråga om råvaruförbrukning innebär omstruktureringen att lövvedsförbrukningen ökar medan barrvirkesförbrukningen minskar. Eftersom det i regionen finns ett lövvedsöverskott, som inte tas till vara, är en sådan ändring av sammansättningen positiv ur råvaruförsörjningssynpunkt. Ur skogs-vårdssynpunkt behövs dessutom en ökning av lövvedsuttaget framdeles.

Scharins Söners MDF-projekt har framskridit så långt att kompletta offerter och ritningar finns. Marknadsanalyser och lönsamhetskalkyler är gjorda och visar goda framtidsutsikter. Scharins Söner saknar emellertid ekonomisk styrka att ensamt starta projektet. En förstärkning av ägarstruktur och eget kapital erfordras för projektets genomförande och vidareutveckling.

Företaget har vidare utarbetat en investeringsplan och ansökt om lokaliseringstöd. Ärendet har en längre tid beretts inom regeringskansliet.

Så sent som i måndags besvarades en fråga om sysselsättningstillfällen i Västerbotten, där bl. a. detta projekt berördes. Jag kan konstatera att arbetsmarknadsministern Rolf Wirtén hade en positiv syn på vad som borde kunna göras i Västerbotten – just utifrån att det här föreligger ett projekt som skulle ge sysselsättning direkt och som möjliggör att man anpassar en industri till en bättre teknik. Däremot har industriministern, som handlägger ärendet, inte reagerat på samma sätt.

Näringsutskottet har mycket positivt behandlat motionens krav och understryker vikten av att försök att vidareutveckla träfiberskiveindustrin prövas i positiv anda. Men nu är det bråttom. Sysselsättningssituationen i Skellefteåregionen får inte ytterligare försvagas genom en långsam och snäv behandling av Scharinsprojektet. Utskottet påpekar att det är angeläget att regeringen snarast tar ställning till företagets ansökan.

Jag förutsätter att utskottet härmed också menar i positiv riktning.

Herr talman! Jag har inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Arne Nygren (s).

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Flera talare har konstaterat att skogsindustrin lider brist på skogsråvara. I det vill jag också instämma. Vikten av att råvaruförsörjningen förbättras genom ett effektivare tillvaratagande av skogsråvaran står också klar för alla. Som exempel kan jag nämna ett totalt utnyttjande av det trädet kan ge, dels för framställning av produkter av olika förädlingsgrader, dels för energiframställning.

I sitt betänkande framhåller också utskottet att det är synnerligen viktigt att såväl samhället som skogsindustrin satsar ökade resurser på forskning och utveckling. Vi behöver detta för att kunna hävda oss på den internationella marknaden. Hur lövvirket skall användas är inte ett produkttekniskt problem utan mera en marknadsfråga. Utskottet har inte funnit skäl att göra något särskilt uttalande till regeringen i detta ärende och avstyrker motionsyrkandena på detta område. Detsamma gäller beträffande tillvaratagandet av skogsavfallet, som redan är föremål för stödåtgärder och utredningar.

Gustav Lorentzon har här argumenterat för två motioner som gäller tillvaratagandet av sjunktimmer och de fiberberg som finns i anslutning till massafabrikerna. Jag tycker att den redogörelse som han lämnade vittnade om att han på ett förtjänstfullt sätt har satt sig in i de problem som är förknippade med detta. Han torde då också redan veta att det pågår försök att ta upp sjunktimmer från älvbottnar inte bara i Ådalen och i Västernorrlands län utan också i övriga Norrlandsälvar, där det finns sjunktimmerkvantiteter som är värda att ta till vara.

Jag håller med herr Lorentzon om att det är viktigt att ta till vara sjunktimret, både ur försörjnings- och ur miljösynpunkt. Men som utskottet har framhållit är denna fråga redan föremål för uppmärksamhet. Bakgrunden till detta påpekande är det stora praktiska försöksprojekt beträffande upptagning av virket och den prövning av de rättsliga förutsättningarna härifrån som pågår. Detsamma gäller också de s. k. fiberberg som samlats i vattendragen i anslutning till massafabrikerna. Därför har utskottet sagt att vad som skall göras redan är gjort även på detta område.

Frågan hur vi bättre skall kunna utnyttja returpapperet har tagits upp i motionerna 389 och 892. Tyvärr har insamlingskostnaderna blivit en broms på användningen av returpapper, men nu sysslar bl. a. Svenska träforskningsinstitutet med möjligheterna att få fram bättre och effektivare metoder att använda returfiber. Någon ytterligare utredning i frågan om användningen av returfiber är därför inte påkallad.

Av de ärenden som behandlas i utskottsbetänkandet återstår slutligen frågorna om inrättandet av en träteknisk utvecklingsenhet i Skellefteå och att rädda produktion och sysselsättning vid AB Scharins Söner i Klemensnäs.

I vad gäller den trätekniska utvecklingsenheten finns ett utredningsförslag om att en sådan skall förläggas till Skellefteå. Ett av motiven för förslaget är att Skellefteå och Västerbotten är ett av landets starkaste fästen då det gäller en utvecklad träindustri, med en stark betoning på mindre och medelstora företag. Lämplig struktur för och behov av en sådan enhet finns i denna

region, där näringslivet till betydande del är byggt på skogsindustrin och förädlingen av dess råvara. Tanken på en träforskningsenhet har en lång historia bakom sig i Skellefteområdet och framfördes redan på 1950-talet som ett krav från industrin i området. Om man någonsin kan tala om upphovsrätten till ett projekt, ligger den i detta fall i Skellefteområdet.

Det finns också en annan koppling till en utvecklings- och forskningsenhet för träindustrin, nämligen till utbildningen inom samma område. Till Skellefteå är redan lokaliserad en utbildning i träteknik inom YTH, dvs. den yrkestekniska högskolan, och sedan gammalt finns förslag och löften på olika politiska nivåer om en högre teknisk utbildning i träteknik lokaliserad till Skellefteå.

Vi i Västerbotten förutsätter fortfarande att de löfena infrias, och då skulle också en forskningsenhet inordnas i utbildningen på ett naturligt sätt.

Roland Brännström har frågat mig varför jag inte har lagt fram något konkret förslag beträffande utbildningen i Skellefteå. Den frågan har inte legat på mitt bord utan har beretts inom andra instanser. Detta gäller för både utredningen och förslagsverksamheten.

Som jag sade förutsätter vi i Västerbotten fortfarande – det vill jag verkligen framhålla – att de löfena infrias, och då inordnas på ett naturligt sätt också en forskningsenhet i utbildningen.

Utredningsförslaget om en träteknisk utvecklingsenhet är nyss remissbehandlat, och utvärderingen pågår just nu. Därför kan också jag, liksom utskottet i övrigt, godta att ärendet behandlas i ett senare sammanhang, men jag ville med detta anförande markera mitt personliga ställningstagande.

Slutligen har vi den del av utskottsbetänkandet som behandlar ett utvecklingsprojekt rörande torrformade skivor vid AB Scharins Söner i Klemensnäs. I utredningsbetänkandet Träfiberskiveindustrin – förslag till framtida struktur – uttalas önskemål om att ett nytt och mera livskraftigt projekt skall komma till stånd i Klemensnäs. Jag vill ge företaget i AB Scharins Söner en eloge för det arbete som den utfört. Det projekt som man har tagit fram ligger i linje med den omstrukturering av boardindustrin som utredningen föreslagit. Företaget har utarbetat en investeringsplan och begärt lokaliseringssöd, och denna begäran är under beredning i regeringskansliet. Vad beträffar marknadsbildningen har Scharins Söner fått ett kraftigt stöd för sin nya produkt på Jaakko Pöyry Ingenjörbyrå, som betraktas som ett av världens främsta konsultföretag inom skogsindustrin, gett projektet sitt fulla stöd.

Utskottet har gjort några viktiga markeringar i denna fråga. Den ena markeringen är att det är viktigt att vidareutveckla träfiberindustrin i Sverige och att projektet är särskilt intressant då det gäller en helt ny produkt, som inte inkräktar på marknaden för övriga boardföretag i Sverige. Det finns också råvara för denna produktion. Med hänsyn till sysselsättningsituationen i Skellefte-regionen säger utskottet också att det är angeläget med ett snart besked då det gäller företagets ansökan om lokaliseringssöd.

Herr talman! Avslutningsvis yrkar jag avslag på motionen 808, yrkandet 1 (avser lövvirke), motionen 543, yrkandet 2 (avser skogsavfall), motionen 285

(avser sjunktimmer), motionen 233 (avser fiberavfall), motionen 389 (avser returpapper) och motionen 1006.

Jag yrkar också att riksdagen med anledning av motionen 2001 beträffande viss träfiberproduktion i Skellefteå som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

I sistnämnda ärende är det min starka personliga förhoppning att det skall gå att röja undan de kvarvarande hindren för en ny boardproduktion i Skellefteå och att de anställda vid företaget får behålla sina jobb.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Jag tackar naturligtvis Rune Ångström för de vackra orden och för erkännandet att jag har satt mig in i frågan. Det är bara det att jag inte kan returnera det erkännandet till utskottet, för hade utskottsledamöterna och utskottet som sådant satt sig in i frågan skulle utskottet när det gäller avslagsyrkandena aldrig ha behandlat motionerna på detta sätt. Då hade man exempelvis inte hänvisat till utredningsgruppen Skog 80 och menat att den har hand om denna fråga. Och att virkesbärgningen vid kusten skulle vara den avgörande saken har vi aldrig talat om.

Det är möjligt att det i andra vattendrag i Norrland pågår försök med att bärga sjunktimmer. Men jag har i varje fall ingen som helst uppgift om att man använder de moderna metoderna, som detta lilla företag som jag har refererat till använder sig av – ett vertikalt arbetande ekolod kompletterat med ett ekolod som mäter horisontalt. På det sättet kan man avgöra hur stor mängd stockar som ligger i de olika områdena. I Ångermanälven är det ännu inte helt kartlagt. Vad som behövs i det här fallet är ytterligare kapital. Därför har vi rest frågan om att till huvudman få antingen AMS eller något av Statsföretag underordnade företag.

Nu är det stopp för jobben i Ångermanälven. Men det gäller ju att fortsätta dessa arbeten i andra vattendrag och älvar, inte bara i Norrland – det finns andra områden, exempelvis Uppland. Överallt har det funnits sågverk och cellulosafabriker. Detta virke är ju alldeles utmärkt. Som jag tidigare framhöll behöver det inte ens gå till cellulosaindustrin, utan det kan användas som bränsle – oljan är dyr – och det sägs av dem som är specialister på området att stora stockar t. o. m. är ett utmärkt material för svensk möbelindustri.

Det har inte varit någon hemlighet, vare sig för Kramforsgruppen eller för Skog 80, att banbrytande experiment har förekommit i Ångermanälven och att den metod som har använts är till fyllest. Men varken Kramforsgruppen eller Grupp 80, som näringsutskottet talar om, har ju fått stjärten ur vagnen – och det kan man inte heller begära. Ändå gäller det att skapa arbete åt en av arbetslöshet tyngd bygd. Det vore en fråga för samtliga Norrlandslän – och det borde det vara även för de ledamöter i näringsutskottet som är från Norrland – att slå vakt om sysselsättningen. Här finns det uppslag, här finns det projekt, för att citera arbetsmarknadsministern, när han efterlyste uppslag i måndagens interpellationsdebatt. Då skall vi ställa pengar till förfogande, menade han, och då skall det bli ordning på torpet.

I det fall som jag talar om gäller det arbetstillfällena som kan klassas som

meningsfyllda arbeten. Inte alltid gäller detta de många beredskapsarbeten som ställs till norrlänningarnas förfogande. Låt mig, herr talman, nämna endast ett exempel på detta. Det kunde dock mångfaldigas.

Vid en av mina resor i Ångermanland träffade jag ett arbetslag som var sysselsatt med vägarbete. Det är vinter och kallt, termometern visar minus 20 grader. Vid sidan av vägen står en fabriksny men översnöad grävmaskin. Den beräknas ha kostat över 300 000 kr., men på order av AMS får den inte användas. Men några av beredskapsarbetarna på vägen var sysselsatta med att med spett söka komma åt tjälen, medan andra skottade snö. Dessa beredskapsarbetare, som på grund av arbetslöshet hade hamnat hos AMS, kunde inte förstå varför de i den starka kylan skulle behöva hålla på med detta meningslösa arbete. Det verkar också psykiskt nedbrytande på människor att veta att det arbete de håller på med icke är meningsfullt. Beredskapsarbetarna var placerade där därför att de blivit utslagna från arbetsmarknaden.

Vad vi föreslår i våra motioner är ju meningsfullt arbete. Här läggs det ut miljoner och åter miljoner på företag som inte på långt när har den här bärkraften företagsekonomiskt och samhällsekonomiskt, men ändå ställer näringsutskottets norrländska ledamöter sig kallsinniga till en fråga som denna. Detta förvånar mig storligen.

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Rune Ångström säger att han fortfarande hyser förhoppningar om att Skellefteå skall kunna få den här utbildningsbiten. Den uppfattningen har han baserat på att utvecklingsenheten fortfarande så att säga står öppen för Skellefteås del. Jag hoppas att Rune Ångström får rätt i sin förhoppning att detta är möjligt, men jag måste säga att jag är mera pessimistisk än han när det gäller just utbildningsbiten.

Sanningen är ändå den att regeringsförslaget innebär att det är Luleå som utpekats som utbildningsort och att det är Luleå som skall ha huvudansvaret för utbildningen. Det innebär ju att man först efter ytterst välvillig behandling från Luleå horisont kan ha några förhoppningar om att någon del av utbildningen skulle hamna i Skellefteå. Så till vida ligger egentligen det här ärendet sämre till än någonsin tidigare efter det att folkpartiregeringen har lagt fram sitt förslag om hur dessa resurser skall placeras.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att Roland Brännström och jag behöver replikera varandra mycket mer i den här frågan. Roland Brännström vet alldeles säkert vid det här laget att jag arbetar med alla de politiska medel som jag har tillgängliga för att både utbildningen och utvecklingsenheten skall komma till Skellefteå. Det kommer jag att fortsätta med ända tills ett beslut är fattat i det här ärendet.

När det gäller virkesbärgningen, som herr Lorentzon talar om, har utskottet hänvisat till virkesbärgningen vid kusten. Då avser inte utskottet drivved och virke, som herr Lorentzon hade uppfattat det, utan utskottet menar lagringen av sjunkvirke vid kustindustrierna. Den största koncentra-

tionen av sjunktimmer finns just vid dessa kustindustrier.

Den försöksverksamhet som pågår i detta sammanhang syftar bl. a. till att ta till vara sjunktimmer på ett ekonomiskt riktigt sätt, även där lagringen av sjunktimmer inte är så starkt koncentrerad. Någon riktigt bra metod för att klara av detta har man ännu inte kommit fram till. Det går rätt bra att ta upp sjunkvirke med någorlunda lönsamhet i de områden där lagringen är starkt koncentrerad. Där har ju också arbetena påbörjats. Nu gäller det att även kunna ta det virke som ligger mera spritt längs älvbotten. Det är, som jag betonade tidigare, viktigt ur miljösynpunkt och naturligtvis också ur försörjningssynpunkt.

Jag är lika intresserad som herr Lorentzon av att slå vakt om sysselsättningen. Också jag tycker att det här arbetet är meningsfullt när dessa metoder är utvecklade. Jag delar herr Lorentzons uppfattning att denna verksamhet skall kunna intensifieras mer än vad som har skett hittills. Vi får väl avvakta och se vad resultatet kommer att bli.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Utskottets talesman herr Ångström blir allt underligare i sin framställningskonst – det måste jag säga – för att komma ifrån en skrivning som utskottet har gjort och som är mer än tokig.

Han säger att med virkesbärgning vid kusten menas lagrat virke som ligger på sjöbotten, och detta sjunktimmer är framför allt koncentrerat till kusten. Men det är ju inte alls på det sättet. Jag har här berättat hur det ser ut i Ångermanälven, den älv som har haft de största transportererna ända sedan 1700-talet. Det är inte alls fråga om någon kust. Vad är det för människor som sitter i detta utskott, som har fått allting om bakfoten? För det måste ni ju ha fått, när ni går upp och försvarar denna skrivning och säger att den största delen av det sjunkna timret ligger vid kusten. Det är inte alls så. Nu bor herr Ångström i Lycksele, och det är ju inget kustområde. Vad herr Ångström menar med kusten får han förklara för kammaren, för det är nog ingen som begriper det.

För att det skall vara företagsekonomiskt lönsamt att bärga virket skall detta vara koncentrerat. Men det var ju det jag talade om i mitt anförande. Man har med moderna metoder kommit dithän att man kan ta fram dessa stora områden. Jag kan tala om för herr Ångström att vid Sandslåns skiljeställe är berget av timmer som under åren samlats där åtta meter högt. Det visar den kartläggning som gjorts.

Då säger herr Ångström: När metoderna är utvecklade skall vi sätta i gång. Jag vill påstå att metoderna är utvecklade. Det är bara att satsa ett visst kapital, skaffa en huvudman från något av de Statsföretag underställda företagen så skapas det arbetstillfällen. Här finns resurserna, projekten, ideerna, som arbetsmarknadsministern efterlyste i måndags.

Jag måste säga – och jag skall sluta med det – att jag finner det mycket underligt att herr Ångström och ni övriga från Norrland som är med i näringsutskottet verkligen har skrivit på det sättet ni gjort och avstyrkt en

motion som tar upp frågan om idéer för att skapa sysselsättning åt dessa bygder.

Nr 132

Onsdagen den
25 april 1979

ROLAND BRÄNNSTRÖM (s):

Herr talman! Jag kan hålla med Rune Ångström om att vi i och för sig inte behöver föra den här debatten särskilt mycket längre här i kammaren. Jag skall inte heller ifrågasätta Rune Ångströms vilja att göra vad som är möjligt för Skellefteåregionen i den här frågan, men jag vill ändå peka på ett par saker som jag tycker kunde ha hanterats på ett annat och positivare sätt. Rune Ångström får själv bedöma om kritiken riktas mot honom eller folkpartiregeringen.

Utvecklingsenheten är en viktig bit och utgör enligt min mening den första viktiga byggstenen i möjligheten att få den trätekniska utbildningen till Skellefteå. Så till vida menar jag att det i Rune Ångströms uppdrag låg möjligheter att snabbt komma fram till någonting som skulle ha lagt den första grundstenen.

Regeringsförslaget, som finns inskrivet i riksdagens handlingar, pekar på Luleå som utbildningsort. Jag menar därför att Skellefteåregionens möjligheter att få den trätekniska utbildningen ligger sämre till än någonsin tidigare, och det dess värre genom regeringsförslaget.

RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag har lagt fram ett utredningsförslag. Det har remissbehandlats och är nu under behandling i regeringskansliet. Vi har att avvakta och se vad beslutet blir.

När det gäller herr Lorentzon har jag varit så välvillig som en utskottstalesman bara kan vara mot en motionär som har fått motionen avvisad. Jag har hänvisat till att det pågår ett utvecklingsarbete på det här området och att även utskottet har intentioner i samma riktning som herr Lorentzon. Men herr Lorentzon blir allt grälsjukare ju längre kvällen lider och söker strid med märkning av ord. Jag tycker att den positiva inställning jag deklarerat till herr Lorentzons projekt i motionen vore någonting att ta vara på. Så småningom, när man fått metoder som fungerar, kommer de här arbetena i gång.

GUSTAV LORENTZON (vpk):

Herr talman! Herr Ångström säger att han varit så välvillig som det varit möjligt när det gäller en motionär som fått sin motion avstyrkt. Jag har framför allt i mina anföranden vänt mig mot näringsutskottets yttrande. Det herr Ångström sedan sagt här har blivit mer underligt varje gång han begärt ordet. Jag vet inte om man kan betrakta det som välvillighet. Herr Ångström har en positiv inställning. Ja, det går an att deklarerat här. Det måste in i protokollet, för att man skall kunna referera till vad man har sagt i riksdagen när man är ute på möten i Västerbotten och Norrlandskommunerna och när man med tanke på valet skall visa att man vill skapa arbetstillfällen. Då vill man inte gärna citera vad som står i näringsutskottets betänkande – hellre

Skogsindustrin

protokollet från den och den dagen, för det kan ju inte väljarna kontrollera.

Att dessa frågor kommer att lösas är jag helt på det klara med. De kommer att lösas snabbare ju starkare opinionen blir i Västerbotten, i Norrbotten, i Västernorrland, i Gävleborg och Uppland. För det är rosenrasande att det finns så många möjligheter till arbetstillfällen som inte utnyttjas, så mycket råvara som inte tas till vara och att miljön i våra sjöar och vattendrag, t. o. m. havet, skall förstöras, därför att det inte vidtas några som helst åtgärder.

Jag förstår mycket väl att det förslag vi har ställt avstyrks av näringsutskottet och kommer att avslås av riksdagen. Det kan mycket väl om någon tid komma igen som ett förslag i en proposition. Det brukar ju gå den vägen.

Nog kommer frågorna att lösas – på den punkten är vi överens, herr Ångström. Men skall det gå snabbt får Rune Ångström vara med och skapa opinion ute i länen för att regeringen skall skaffa fram de pengar som erfordras för att dessa företag skall kunna sätta i gång snabbt. Det tar en hel del tid innan kartläggningen är klar, även om vi har moderna medel till vårt förfogande.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1 a och b

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

Mom. 1 c

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 285 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Mom. 1 d

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 233 av Gustav Lorentzon m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gustav Lorentzon begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkan-
det nr 34 mom. 1 d röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 233 av Gustav Lorentzon
m. fl.

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gustav Lorentzon begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 275
Nej - 12
Avstår - 2

Nr 132

Onsdagen den
25 april 1979

*En allmän folk-
och bostadsräkning
år 1980*

Mom. 1 e, 2 och 3

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt

§ 2 Föredrogs

Näringsutskottets betänkande

1978/79:35 med anledning av propositionen 1978/79:155 om överlåtelse av viss staten tillhörig fast egendom

Civilutskottets betänkande

1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:100 i vad avser vissa anslag till räddningstjänst m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 3 En allmän folk- och bostadsräkning år 1980

Föredrogs finansutskottets betänkande 1978/79:29 med anledning av propositionen 1978/79:128 om en allmän folk- och bostadsräkning år 1980, m. m., jämte motion.

I propositionen 1978/79:128 hade regeringen (ekonomidepartementet) efter föredragning av budget- och ekonomiministern Ingemar Mundebo föreslagit riksdagen att

dels anta i propositionen framlagda förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning år 1980,

dels på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisa

1. till Folk- och bostadsräkning 1980 ett förslagsanslag av 11 300 000 kr.,

2. till Folk- och bostadsräkning 1980: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

"I propositionen föreslås att en ny allmän folk- och bostadsräkning (FoB) genomförs under år 1980. Undersökningen är begränsad i förhållande till 1975 års FoB. En nyhet är att bostadsdata förelås inhämtade i samband med att uppgifter under hösten 1980 tas in till 1981 års allmänna fastighetstaxering.

Onsdagen den
25 april 1979

*En allmän folk-
och bostadsräkning
år 1980*

Uppgifter om hushållens storlek och sammansättning tas in via en blankett till allmänheten. På blanketten lämnas också uppgifter om sysselsättning och arbetsplats. Arbetet med 1980 års FoB leds av statistiska centralbyrån (SCB), som för ändamålet föreslås få ett anslag av 11,3 milj. kr. till förfogande under nästa budgetår. Statens sammanlagda kostnader för undersökningen beräknas preliminärt uppgå till ca 57 milj. kr.

I propositionen framhålls att SCB avses få vissa utredningsuppdrag som syftar till att i framtiden genomföra folk- och bostadsräkningar utan insamling av uppgifter via blankett till allmänheten.”

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:2363 av Kjell-Olof Feldt m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen skulle

1. besluta att uppgift om yrke skulle ingå i 1980 års folk- och bostadsräkning,
2. ge regeringen till känna vad som i övrigt anförts i motionen.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med anledning av propositionen 1978/79:128 och motionen 1978/79:2363 skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning år 1980 med den ändringen att 4 § skulle erhålla av utskottet föreslagen lydelse, innebärande att uppgift om yrke skulle tas med i 1980 års folk- och bostadsräkning,
2. att riksdagen med bifall till propositionen på driftbudgeten under sjunde huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisade
 - a. till Folk- och bostadsräkning 1980 ett förslagsanslag av 11 300 000 kr.,
 - b. till Folk- och bostadsräkning 1980: Uppdragsverksamhet ett förslagsanslag av 1 000 kr.

Reservation hade avgivits av Knut Wachtmeister (m) och Göthe Knutson (m) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:128 och med avslag på motionen 1978/79:2363 skulle anta vid propositionen fogat förslag till lag om allmän folk- och bostadsräkning år 1980.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Det måste betraktas som egendomligt att folkpartirepresentanterna i finansutskottet gått emot sin egen regering i betänkandet nr 29 och yrkat bifall till den socialdemokratiska motionen, innebärande att även uppgifter om yrke skall samlas in vid nästa års folk- och bostadsräkning. Enligt min uppfattning är det desto mer besynnerligt som det finns starka skäl som talar mot ett bifall till motionen i fråga.

Folk- och bostadsutredningen har påtalat att kvalitetsundersökningar i samband med de senaste folk- och bostadsräkningarna visat att statistik över yrke har varit behäftad med ganska stora fel. Dessa har huvudsakligen berott på att uppgiftslämnarna inte har lämnat tillräckligt preciserade uppgifter.

Osäkerheten ökar också därför att arbetslivets utveckling särskilt under de två senaste decennierna har medfört att en och samma yrkesutövare ofta fått förändrade arbetsuppgifter. Även rotationen mellan olika arbetsuppgifter har ökat liksom övergången från manuella rutiner till mer övervakande uppgifter, som har följt i automationens spår. Vidare har under senare år benämningen på yrken gjorts mindre beskrivande än tidigare, vilket har gjort det svårare att få preciserade uppgifter från allmänheten.

Det kan tilläggas att nästa års folk- och bostadsräkning troligen blir den sista, där erforderliga uppgifter insamlas med hjälp av en omfattande medverkan från allmänheten. I propositionen föreslås SCB få i uppdrag att utreda möjligheterna att på andra sätt ta fram erforderlig statistik över yrken. Det finns alltså många tekniska och praktiska skäl, som gör att värdet av insamlingen av yrkesuppgifter blir icke obetydligt mindre än vad man från början väntat.

Det finns ytterligare ett skäl för finansutskottet att följa propositionen, nämligen kostnaderna. Dessa har beräknats till ca 12 milj. kr., varav 9 skulle falla på staten och 3 på kommunerna. I finansutskottets betänkande nr 20 av den 13 februari i år med anledning av regeringens proposition nr 100 om finansplanen och budgetförslaget understryker utskottet vikten av att samtliga utskott vid sin beredning av budgetens olika delar intar en mycket restriktiv hållning. I de fall utskotten finner att större utgifter än regeringen föreslagit i något fall är angelägna, bör förslag om utgiftsökningar så långt möjligt åtföljas av förslag till besparingar på andra punkter. I denna sista mening har – vilket i rättvisans namn skall erkännas – socialdemokraterna inte deltagit, även om deras motion ger uttryck för samma andemening.

Nu går alltså finansutskottets center- och folkpartiledamöter rakt emot vad man har sagt för bara ett par månader sedan. Då krävde man sparsamhet från andra utskott. Nu struntar man totalt i något som för mig framstår som alldeles självklart, nämligen att föregå med gott exempel. Finansutskottets agerande i denna fråga har förvisso inte stärkt utskottets trovärdighet hos de andra utskotten.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den moderata reservationen.

ARNE GADD (s):

Herr talman! I sin reservation till finansutskottets betänkande nr 29 gör Knut Wachtmeister och Göthe Knutson gällande att de står för en besparing. Innan jag går in på de frågorna vill jag emellertid bara kort nämna det som har varit huvudmotiveringen för utskottsmajoriteten att göra en förändring i propositionen, allt i enlighet med den motion som den socialdemokratiska gruppen väckte med anledning av denna proposition.

En hel rad av yrkessjukdomar har man kunnat spåra genom att man haft tillgång till uppgifter om yrke. I remissutlåtandena över den folk- och bostadsutredning som också Knut Wachtmeister nämnde i sitt inlägg har inte minst de fackliga organisationerna påtalat betydelsen av att man i folk- och bostadsräkningen får fram uppgifter om yrke. Det är alltså i högsta grad en

samhällsnyttig investering – även om det nu skulle röra sig om 12 milj. kr., vilket Knut Wachtmeister fortfarande tror av hans inlägg att döma.

Så är emellertid inte alls fallet. Om vi inte får yrkesuppgifter genom folk- och bostadsräkningen, måste vi ta in dem på något annat sätt. Vi får välja mellan att över huvud taget inte införskaffa ett material, där man kan spåra yrkessjukdomar i detta land – och det tror jag att inte ens moderaterna vill hävda offentligt – och att göra investeringarna på annat sätt. Det är en mycket märklig form av besparing att spara genom att skapa utgifter i annat sammanhang.

Men till det kommer att vi nu behandlar statsbudgeten för budgetåret 1979/80. På det budgetåret faller inga kostnader över huvud taget för denna uppgift. Dessa 12 milj. kr. kommer huvudsakligen att falla inte på budgetåret 1980/81 utan först på budgetåret 1981/82. Vi är övertygade om att den regering som då sitter mycket väl kan väga in dessa utgifter. Det är ingen besparing som moderaterna gör – det är helt enkelt en dålig hushållning. Man får tillbaka dessa utgifter i något annat sammanhang, och de belastar budgeten först om ett par år. Därför har en bred majoritet i finansutskottet funnit starka skäl för att göra en förändring i propositionen i enlighet med den socialdemokratiska motionen.

Vi har naturligtvis från vårt håll inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

KNUT WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Nu säger Arne Gadd att det inte blir någon kostnad förrän nästa år. Det är alldeles riktigt. Men då skall jag passa på att citera vad som står i den socialdemokratiska reservationen 2 vid finansutskottets betänkande nr 20: "Under riksdagsbehandlingen måste därför en lika restriktiv hållning intas till förslag som innebär att man i och för sig undviker utgiftsökningar för 1979/80 men som medför utgifter längre fram. Några uttalanden, som binder regeringen inför budgetarbeten avseende kommande budgetår, bör heller inte göras."

Man gör det lätt för sig om man bara skjuter undan frågan om kostnaderna och säger att det blir en senare fråga, kanske för en annan regering.

Det finns möjligheter att bearbeta och eventuellt komplettera företagens uppgiftslämnande till lönestatistiken och den vägen leta rätt på tänkbara sjukdomar. Det förekommer också riktade arbetsundersökningar, som exempelvis 1976 då regeringen beviljade medel till kostnadsfri hälsoundersökning av de 25 000 personer som beräknades på något sätt ha varit i kontakt med asbest.

Om både folk- och bostadsutredningen och regeringen har ansett att statistiken över yrken varit tämligen osäker, är det ganska anmärkningsvärt att socialdemokraterna i sin motion har ansett att t. o. m. en något mindre detaljerad uppläggning är tillräcklig. Då skulle ju osäkerheten beträffande resultatet bli ännu större.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottet hemställan, dels reservationen av Knut Wachtmeister och Göthe Knutson och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Knut Wachtmeister begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller finansutskottets hemställan i betänkandet nr 29 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Knut Wachtmeister och Göthe Knutson.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Knut Wachtmeister begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 232
Nej – 48
Avstår – 2

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1978/79:30 med anledning av propositionen 1978/79:140 med förslag om allmän beredskapsbudget för budgetåret 1979/80

1978/79:31 med anledning av propositionen 1978/79:158 om höjning av Sveriges kvot i Internationella valutafonden

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 5 Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

Föredrogs utbildningsutskottets betänkande 1978/79:26 med anledning av propositionen 1978/79:100 såvitt gäller vissa frågor rörande medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet m. m. jämte motion.

I propositionen 1978/79:100 bil. 12 hade regeringen (utbildningsdepartementet) efter föredragning av utbildningsministern Jan-Erik Wikström under punkten D 17 Medicinska fakulteterna (s. 547–556) såvitt nu var i fråga föreslagit riksdagen att

1. bekräfta tidigare fastslagen princip om koncentration av mer speciell

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet (hemställan 3).

2. godkänna riktlinjer för överflyttning av viss medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet till två sjukhus i Stockholmsområdet i enlighet med vad som förordats i propositionen (hemställan 4), m. m.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1978/79:1333 av Gunnar Biörck i Värmdö m. fl. (m, s, c, vpk), vari yrkats att riksdagen skulle

1. i första hand

a) med avslag på propositionen 1978/79:100, bil. 12, punkten D 17, i vad avsåg Serafimerlasarettet, fasthålla vid vad riksdagen i anslutning till SoU 1978/79:7 tidigare under innevarande riksmöte beslutat.

b) hos regeringen hemställa att denna återupptog avtalsförhandlingarna med Stockholms läns landsting under iakttagande av vad riksdagen sålunda uttalat och att regeringen därefter återkom till riksdagen i ärendet,

c) uttala att någon nedläggning av Serafimerlasarettet icke fick ske med mindre huvudmannen uppfyllt de förutsättningar härför som framgått av riksdagens tidigare beslut.

2. i andra hand – därest yrkandena under 1 icke vann riksdagens bifall –

a) besluta att professuren i medicin vid Serafimerlasarettet, som f. n. prövades enligt högskolelagen 19:22, vid nuvarande innehavares avgång skulle förvandlas till en professur i medicin, särskilt cardiologi, med placering vid Karolinska sjukhuset,

b) hos regeringen hemställa att regeringen bevakade att föremål av kulturellt, kulturhistoriskt och medicinhistoriskt värde på Serafimerlasarettet, om lasarettet lades ned, tillfördes Karolinska sjukhuset,

c) hemställa att regeringen tillsammans med övriga intressenter verkade för att ett medicinhistoriskt museum kom till stånd inom Serafimerlasarettet,

d) besluta att de fonder som tillhört förutvarande Stiftelsen Serafimerlasarettet och nu förvaltades av Karolinska sjukhusets fondnämnd fortsättningsvis skulle disponeras av Karolinska sjukhuset.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bekräftade tidigare fastslagen princip om koncentration av mer speciell utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet,

2. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 och med avslag på motionen 1978/79:1333 yrkandet 1 godkände riktlinjer för överflyttning av viss medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet till två sjukhus i Stockholmsområdet i enlighet med vad som förordats i propositionen,

3. att riksdagen beträffande tjänst som professor i kirurgi och tjänst som professor i klinisk kemi som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anført,

4. att riksdagen beträffande omprövning av professur i medicin skulle

avslå motionen 1978/79:1333 yrkandet 2 a,

5. att riksdagen beträffande medicinhistoriskt museum skulle avslå motionen 1978/79:1333 yrkandet 2 c,

6. att riksdagen beträffande omhändertagande av vissa föremål skulle avslå motionen 1978/79:1333 yrkandet 2 b.

7. att riksdagen beträffande dispositionen av fonder skulle avslå motionen 1978/79:1333 yrkandet 2 d,

8. att riksdagen med bifall till propositionen 1978/79:100 bemyndigade regeringen att vid Karolinska institutet inrätta en personlig tjänst som professor i medicin i enlighet med vad som förordats i propositionen.

Reservation hade avgivits av Gunnar Biörck i Värmdö (m) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen med avslag i denna del på propositionen 1978/79:100 och med bifall till motionen 1978/79:1333 yrkandet 1 (a–c) skulle bekräfta sitt i anslutning till SoU 1978/79:7 tidigare under innevarande riksmöte fattade beslut rörande villkoren för en överflyttning av medicinsk utbildning och forskning från Serafimerlasarettet till annat sjukhus inom Stockholmsområdet och hos regeringen anhålla att nya förhandlingar upptogs med Stockholms läns landsting i saken samt att regeringen därefter återkom till riksdagen i ärendet.

GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! För tredje gången under loppet av två år ligger nu ett betänkande som gäller Serafimerlasarettet på riksdagens bord. Jag skall försöka bli så kortfattad som möjligt, men då detta tillfälle i värsta fall också är det sista, vid vilket en svensk riksdag har att besluta om lasarettets verksamhet, må det kanske förlåtas mig om jag gör en kort återblick på riksdagens mer än tvåhundraåriga befattning med saken. Ty denna börjar med en motion av stadsfysicus Nils Boy till 1731 års ständerriksdag om inrättandet av ett lasarett i Stockholm – en motion som avslogs med samma hänvisningar till obilligheten i kommunala anspråk på staten och det allmänt kärva ekonomiska läget som utbildningsministern och utbildningsutskottet nära 250 år senare har presterat.

icke desto mindre föll frågan framåt, och 1739 – för 240 år sedan – tog riksdagen ett avgörande beslut i finansieringsfrågan, vilket möjliggjorde för goda krafter inom den dåvarande svenska medicinen och statsledningen att år 1752 öppna Sveriges första moderna lasarett, Serafimerlasarettet.

Alltsedan dess, och nu i 227 år, har Serafimerlasarettet betjänat Sveriges – och under lång tid även Finlands – folk och, jag tror jag vågar säga det, därvid också känt ett särskilt ansvar för, och en särskild heder av, att ge riksdagens ledamöter den hjälp som de emellanåt varit i behov av. Det är denna resurs – belägen icke längre från vare sig det nya eller det gamla riksdagshuset än en avdelning från en annan i ett Babels hus – som utbildningsutskottets majoritet nu föreslår kammarens ledamöter att avhända sig.

Herr talman! Innan jag går vidare känner jag ett behov av att vända mig till

Nr 132

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

dem här i kammaren som företräder stora grupper i vårt samhälle, vilka i dag till följd av strukturomvandlingen i vårt näringsliv mist eller riskerar att mista sina arbeten och sina arbetsplatser. Det kan kanske tyckas, att en nedläggning av ett sjukhus inte är så mycket att bråka om, allra helst som vårdpersonalen rimligtvis kan beredas arbete någon annanstans. Jag vill ändå be dem förstå att denna nedläggning, i motsats till många andra, icke betingas av en hård ekonomisk nödvändighet, ty Serafimerlasarettet är ett billigt sjukhus och dess huvudman, landstinget, redovisar i år ett präktigt budgetöverskott.

Motiven är av annat slag: det rör sig om en kamp mellan det sjukhusindustriella komplexet, Babels-hus-teknokratin, å ena sidan och företrädare för det småskaliga, det hanterliga och det mänskliga, å den andra – detta som ändå till slut i sanningens namn *måste* segra. Det är för detta Serafimerlasarettets personal, dess patienter och deras anhöriga har slagits sedan åtskilliga år tillbaka, och det är dem jag här står som talesman för, även om mitt eget medicinska timglas snart har runnit ut.

Riksdagen befattar sig icke allenast med materiella värden. Den bär numera också den första statsmaktens hävdvunna ansvar för att "rätt och sanning styrka", särskilt sedan regeringen visat sig oförmögen till detta.

Jag står här som ensam reservant, mot 14 ledamöter av utbildningsutskottet, och en sådan strid kan förefalla hopplös. Men dessa 14 ledamöter av utbildningsutskottet har också tillhört de tysta majoriteter som våren 1977, och så sent som i oktober 1978, vid samma riksmöte som nu, godkände och gav regeringen till känna uttalanden av helt motsatt innebörd mot vad som framgår av betänkandet. Även i denna fråga har politikens kastvindar givit sig till känna.

Jag kan emellertid hämta en viss uppmuntran i det förhållandet att jag även en gång tidigare, 1974, stod som ensam reservant, mot nio motståndare och deras mäktiga tillskyndare, i den s. k. Serafenutredningen, men det blev likväl mitt råd och icke deras som den dåvarande socialdemokratiska regeringen följde. Det är fortfarande mitt hopp att det även om riksdagens ledamöter skall kunna gälla att "sanningen skall göra eder fria".

Ty vad är det frågan gäller? Jo, att regeringen vill att riksdagen skall springa ifrån sin två gånger uttalade mening och falla till föga för oresonliga krav från en tilltagsen och hänsynslös avtalspartner, genom att godkänna en överenskommelse, som – när den framlades av trepartiregeringen, kamouflerad med endast orden "med mera" i rubriken till en proposition till förra årets riksmöte – blev underkänd av riksdagen. Denna överenskommelse är icke förenlig med vad socialutskottet uttalat och riksdagen beslutat 1977 och 1978. Vad folkpartiregeringen och utbildningsutskottets majoritet nu anfört är heller icke förenligt med riksdagens tidigare beslut.

Intressant är, att det är socialutskottet som slagit vakt om sambandet mellan forskning och undervisning i sjukvården, medan det är utbildningsministern och utbildningsutskottet som varit beredda att prisge detta samband. Det är att beklaga att socialutskottets ärade ordförande icke kan vara med oss i dag och att dess tidigare vice ordförande, som är den som signerat utskottets grundläggande betänkande i saken, sedan han ingått i den

regering som bildades omedelbart efter det att riksdagen fattade sitt förra beslut i denna fråga, nu hör till kretsen av dem som därigenom tvingats att dagtinga med sitt samvete. Men sådant hör av allt att döma till pjäsen, och jag vill inte förebrå honom. lika litet som jag vill rikta någon personlig kritik mot de två statsråd som tvungits signera de ifrågavarande propositionerna. Liksom i antikens sorgespel bär aktörerna sina masker. medan regissören i detta fall sitter på Långholmsgatan och ler.

”Det skall mycket till för att ändra ett enhälligt riksdagsbeslut”, sade utbildningsutskottets ordförande nyligen – i en annan fråga. Vad är det då för ”mycket”, som kommit till i Serafimerlasarettet, om ens något?

Låt mig recapitulera ärendets riksdagsbehandling: I klar vetskap om att riksdagen uttalat att en *förutsättning* för en nedläggning av Serafimerlasarettet, i dess egenskap av Karolinska institutets första och äldsta undervisnings-sjukhus, skulle vara att den där bedrivna undervisningen och forskningen *sammanhållen* och med likvärdiga resurser skulle överflyttas till något annat av landstingets sjukhus, beslöt sjukvårdshuvudmannen hösten 1977 *ensidigt*, och utan föregående överläggningar med staten i dess egenskap av huvudman för undervisning och forskning, att lägga ned Serafimerlasarettet i januari 1980. När statens förhandlingsnämnd kom till förhandlingsbordet – och man får väl förutsätta att denna i varje fall hade i uppdrag att iakttaga vad socialutskottet i sitt av riksdagen godkända betänkande uttalat, även om det icke saknats utrymme för visst tvivel härvidlag – *då* ställde motparten sådana uppenbart oresonliga och orimliga krav att förhandlingsnämnden motståndslöst medverkade till att träffa ett av de mest förödmjukande och oförmånliga avtal man över huvud taget kan föreställa sig. Detta intryck har ytterligare bestyrkts vid de föredragningar som ägt rum inför utskottet. Jag skall inte trötta kammaren med detaljer, men det kan vara skäl att nämna, att medan statens bidrag till landstinget för den *nuvarande* undervisningen och forskningen vid Serafimerlasarettet ligger i storleksordningen 10–15 milj. kr., nämndes inför utskottet krav i storleksordningen 100 miljoner eller mera – dvs. mer än hela driftkostnaden för Serafimerlasarettet – för den händelse landstinget skulle bekväma sig till att infria de villkor som riksdagen ställt. Det är uppenbart att sådana krav icke har någon saklig grund och endast uppställts i akt och mening att omöjliggöra den *samförståndslösning*, som socialutskottet våren 1977 velat bana väg för. Inför dessa krav, och inför förhandlingsnämndens uppenbara oförmåga att hävda statens intressen, har *regeringen* och utbildningsutskottets majoritet helt enkelt givit upp. Långt ifrån att utnyttja den styrkeposition som borde ha legat i att staten, för att medge en förflyttning av statliga aktiviteter som staten själv icke påfordrat, kunde kräva komensation från landstinget, hotar riksdagen nu att uppleva ett smärtsamt *moraliskt* och *politiskt* nederlag. För dem som, i likhet med mig, även i andra sammanhang velat slå vakt om riksdagens värdighet och anseende, ter sig den här situationen absurd. Att riksdagen under 170 år ofta visat sig ”visligt trög till verkning” är förmodligen sant och kanske bra, men det skulle nog inte skada om den också visade sig ”fast och stark till motstånd”, så som 1809 års konstitutionsutskott uttryckt saken.

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

Vad är det då själva saken gäller? Att lägga ned Serafimerlasarettet – ett effektivt, mänskligt och billigt sjukhus i hjärtat av huvudstaden – och detta när man vet att akutsjukvården i själva verket är icke minst de äldres viktigaste resurs, ty det är dessa som framför allt drabbas av svåra och livshotande sjukdomstillstånd, där en i tid insatt effektiv vård har visat sig kunna återge tre av fyra patienter nya krafter, och gett dem möjlighet att återvända till sina hem – detta, herr talman, är naturligtvis i sig dåraktigt. Även för den majoritet i utbildningsutskottet, som av formella skäl inte ansett sig böra kommentera denna aspekt av problemet, har åtgärden uppenbarligen tett sig både svårbegriplig och beklaglig. Jag har varit, och är, tacksam för att i detta stycke ha fått erfara utskottets sympati.

I själva verket är åtgärden begriplig endast om man ser den som ett led i en strävan att förintä de traditioner lasarettet förkroppsligat, av en sjukvård på vetenskaplig grund, men med starkt betonande av den närhet mellan de sjuka och deras vårdare, i både fysisk och psykisk bemärkelse, som ett litet sjukhus lättare kan förmedla, och med en tonvikt på mångsidigheten i kunnandet hos lärare och elever, som är nödvändig inom kliniker, där man inte lätt och ledigt kan remittera ifrån sig problemen till någon annan med snävare specialisering. Detta är förmodligen också skälet till att Karolinska institutets medicinare företrädesvis velat tjänstgöra vid detta sjukhus, som de bedömt ge den bredaste och mänskligaste förberedelsen till deras framtida verksamhet som läkare – kanske rentav den "helhetssyn", som man nu på alla håll efterlyser.

Vad är det då för "mycket" nytt, som propositionen tilfört ärendet? En sak var alltså "kostnadsaspekten". Varje förhandling är en kraftmätning. Det är oroväckande att staten i denna kraftmätning står som förlorare. Det kan båda illa också för framtiden. Ty, låt oss göra det tankeexperimentet att staten överlät sitt ansvar för Karolinska sjukhuset på Stockholms läns landsting, och att detta några år senare *ensidigt* beslöt sig för att lägga ned även Karolinska sjukhuset, samt erbjöd staten att flytta undervisningen och forskningen till något annat landstingssjukhus. Skulle någon här i denna kammare anse det rimligt att staten i så fall på nytt skulle bekosta uppförande och inredning av nya undervisnings- och forskningslokaler på det andra sjukhuset i stället för dem som rivits ned av huvudmannens grävskopor? Jag tror det i varje fall inte. Men det är just detta man nu kräver från landstingets sida, när det gäller Serafen.

Propositionsförfattaren har i sin argumentnöd även kommit på att klamra sig fast vid ett tidigare riksdagsuttalande, för tio år sedan, om en "koncentration av forskningsresurserna till Karolinska sjukhuset och Huddinge sjukhus", och begärt att riksdagen på nytt skall avge en försäkran om sin bekännelse till denna trosartikel. Som jag anført i min reservation kan riksdagen lugnt göra detta. I den utsträckning den är tillämplig – nämligen för vissa högt specialiserade enheter – är den självklar. Den har aldrig avsetts att tillämpas på de grundläggande kliniska enheter som Serafenfrågan handlar om, och den saknar därför all relevans för det ärende vi här diskuterar.

Vad som däremot är livsviktigt för saken är att vidmakthålla det nära

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

sambandet mellan läkarutbildningen i de stora grundläggande kliniska ämnena medicin och kirurgi och den kliniska forskningen inom dessa ämnesområden. Detta förutsätter – som riksdagen tidigare beslutat – att om läkarutbildningen i dessa ämnen skall flyttas från Serafimerlasarettet till Danderyds sjukhus, som är det enda sjukhus huvudmannen erbjuder, så skall också de vid dessa kliniker och de med dem samarbetande kliniska laboratorieenheterna verksamma forskarna flytta dit. Denna självklara tanke, som också kodifierats i en av den nya högskolelagens portalparagrafer, har aldrig ifrågasatts vid de tidigare diskussioner och beslut – även riksdagsbeslut – som avsett vad som skulle hända, om Serafimerlasarettet i framtiden lades ned.

Men vad innehåller då den preliminära överenskommelsen? Jo, att studenterna skall skickas till Danderyd, medan professorerna, slagna i bojor och till tonerna av triumfmarschen ur Aida, skall föras till Huddinge sjukhus, varigenom det nära och förtroliga samband som hittills rått mellan lärare och elever på Serafimerlasarettet för alltid skall brytas. Det kan var och en förstå att detta är en utstuderad gemenhet, och ingenting annat. Även om jag, av övergripande orsaker, är nödsakad att yrka avslag på hemställan i utbildningsutskottets betänkande 1978/79:26, mom. 2, vill jag i varje fall här betyga min tacksamhet mot utskottets majoritet för att man i detta hänseende ändå öppnat en utväg för mina kolleger. De har sagt sig föredra att dela de kargare villkoren på det ännu för sitt liv kämpande Karolinska sjukhuset framför en tillvaro i tjänst hos en huvudman, vars intresse för vetenskaplig forskning bäst illustreras därav att man tvingat statens förhandlingsnämnd att låta inskriva ett *strikt förbud* för professorer och andra forskare att verka på Danderyds sjukhus och Södersjukhuset och som tvingat staten – som är all forsknings huvudman – att avstå från alla "krav på resurser i form av apparatur eller lokalyta för forskning" vid dessa undervisningssjukhus – på vilka dock rimligtvis högskolelagen är tillämplig – och som även, beträffande de professorer man tänkt sig förpassa till Huddinge sjukhus, fått förhandlingsnämnden att acceptera att denna omständighet likväl ej skall "föranleda krav från staten på särskilda investeringar". Längre kan inte gärna självuppgivelsen och förnedringen gå. Låt mig säga, herr talman, att det enligt min mening är viktigare att statens auktoritet upprätthålles än att statens förhandlingsnämnd hålles under armarna.

Om riksdagen biträder vad utbildningsutskottets majoritet anfört kommer den traditionsrika 1600-talsbyggnad, som sett den svenska kirurgin uppstå och utvecklas under mer än tvåhundra år, att skändas och förvandlas till lokaler för gatukontoret, medan Sveriges första och ännu i främsta linjen verksamma röntgenavdelning och en högeffektiv, helt modern operations- och intensivvårdavdelning blir grävskopornas offer. I inget annat kulturland skulle något sådant få förekomma. På ett mera skakande, symboliskt sätt kan knappast den svenska sjukvårdens nedrustning inledas.

Herr talman! Statsmakterna har på många områden, också inom sjukvården, under senare år överlåtit sitt ansvar för viktiga samhällsfunktioner till andra huvudmän. I de fall dessa huvudmäns eget

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

intresse av och förmåga att väl förvalta arbetsuppgifterna är pålitliga kan denna utveckling vara rimlig och riktig. Men om staten av bekvämlighetsskäl också befriar sig från ansvaret för det *ideella* innehållet i arbetsuppgifter, som icke är enbart lokala utan också tillhör mänskligheten – och dit hör förvaltningen av det medicinska kulturarvet – då inger detta allvarlig oro.

När jag för 21 år sedan, som den artonde i ordningen sedan Serafimerlasarettet grundades, anförtroddes ansvaret för dess medicinska klinik, fick jag av Karolinska institutets dåvarande rektor professor Sten Friberg, uppdraget att försvara Serafen, vars öde redan då sedan ett tiotal år tillbaka föreföll beseglat, eftersom staden förvärvat lasarettstomten mot löfte att i stället uppföra ett nytt undervisningssjukhus på Sabbatsberg. Löftet infriades ej, inget nytt undervisningssjukhus byggdes och Serafen bevarades. Sedan skulle det bli Enskededalen. Det blev inte heller byggt, och så bevarades Serafen. Sedan skulle det bli S:t Göran. Om detta beslöt också riksdagen, men avtalet upphävdes senare i tysthet, och Serafen bestod tills vidare. Nu, under en annan rektor, som en gång tillhörde vår krets men som nu har fått andra kamrater, har det på nytt blivit dags att lägga ned Serafen, för somliga, och följaktligen att bevara den, för andra. I dessa 21 år har vi hållit ställningarna, och även om vi inte vågat sikta till att vara bäst har vi försökt att inte heller stå tillbaka för någon. Om vi lyckats med detta må andra döma om.

Utbildningsministern, som jag respekterar som person, men ibland måste korsa klingor med, har nyligen sagt att "kampen mot det onda skall föras politiskt". Det är alltså det jag nu har gjort, när jag bekämpat denna skamliga och orättrådiga "övetenskommelse". Det står skrivet att "den som förstår att göra vad gott är, men icke gör det, för honom bliver detta till synd". Jag hade hoppats att åtminstone de ledamöter av utbildningsutskottet, som är förtrogna med Skriften, skulle ha velat skänka dessa ord en tanke. Ty vad jag i min reservation begär – och, herr talman, härmed yrkar bifall till – är endast att riksdagen skall fasthålla vid sitt i höstas fattade beslut att nya förhandlingar skall inledas och att några förändringar för Serafimerlasarettets del icke skall vidtas, förrän riksdagen har fått ta ställning till ett nytt avtal, som tillgodoser *riksdagens* villkor.

Men skulle den olycka tima att riksdagen i stället bifaller utskottets hemställan, må det dock ha blivit sagt att avtal kan brytas, institutioner kan sönderslås, men kvar står plikterna mot de sjuka och de hjälplösa och mot sökandet efter en sann kunskap, och blir dessa plikter väl uppfyllda, även under starkt försvårade omständigheter, kommer traditionen från Serafimerlasarettet inte att kunna förkvävas utan likväl fortleva i enskilda människors hjärtan och gärningar, varhelst samhället behöver ta dem och deras tjänster i anspråk.

I detta anförande instämde Anton Fågelsbo (c), Erik Carlsson (c), Bo Turesson (m), Håkan Winberg (m), Göthe Knutson (m), Per-Eric Ringaby (m), Arne Persson (c), Sven Mellqvist (s), Hans Nyhage (m), Inger Lindquist (m), Ingrid Sundberg (m), Olle Aulin (m), Lars Schött (m), Kurt Söderström

(m), Gunnar Nilsson (s), Carl-Wilhelm Lothigius (m), Hans Wachtmeister (m) och Allan Åkerlind (m).

Nr 132

Onsdagen den
25 april 1979

JÖRGEN ULLENHAG (fp):

Herr talman! Jag vill börja med att liksom Gunnar Biörck i Värmdö erinra om några bakgrundsfakta i det här viktiga ärendet. Det är bakgrundsfakta som delvis sammanfaller med vad Gunnar Biörck nyss har sagt, men det är också fakta som inte berördes i hans anförande.

Stockholms läns landstingskommun har beslutat att lägga ned Serafimerlasaret vid årsskiftet 1979-1980. Därefter har staten och landstingskommunen träffat en överenskommelse om var den utbildning och forskning som bedrivs vid Serafimerlasaret bör placeras. Överenskommelsen innebär bl. a. att utbildningen för 90 läkarstuderande årligen förs över till Danderyds sjukhus från vårterminen 1980 och att 5 tjänster som professor eller biträdande professor flyttas över till Huddinge sjukhus. Vissa övergångsåtgärder skall vidtas. Enligt överenskommelsen skall vidare staten till Stockholms läns landstingskommun betala investeringsbidrag på 10 milj. kr. i kostnadsläget november 1977 för erforderliga lokaler och utrustning vid Danderyds sjukhus.

I propositionen 1977/78:177 om viss ändring i sjukvårdslagen, överenskommelser om Karolinska sjukhuset m. m. ansåg dåvarande statsrådet Troedsson att överenskommelsen borde godtas. Socialutskottet erinrade i sitt betänkande, som Gunnar Biörck sade, om sitt tidigare uttalande att en förutsättning för att Serafimerlasaret skall kunna läggas ned är att likvärdiga resurser för sammanhållen utbildning och forskning kan beredas på annat håll inom Stockholms sjukvårdsområde. I betänkandet ansåg utskottet att det inte inträffat något nytt i frågan utan vidhöll sitt ställningstagande och hemställde att riksdagen skulle ge regeringen till känna vad utskottet anför i frågan. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

Mot den här bakgrunden har frågan var den utbildning och forskning som nu bedrivs vid Serafimerlasaret skall förläggas åter prövats inom regeringskansliet. Prövningen har lett till att villkoret om en sammanhållen utbildning och forskning inte kan uppfyllas inom rimliga ekonomiska ramar. Efter en granskning av olika alternativ har regeringen kommit fram till att en överflyttning av utbildningen till Danderyds sjukhus och forskningen till Huddinge sjukhus kräver det ojämförligt minsta ekonomiska åtagandet från statens sida. I propositionen sägs det att med dagens samhällsekonomiska och statsfinansiella läge är denna omständighet ett tungt vägande argument för den lösning som regeringen med statsrådet Troedsson som föredragande tidigare har förordat. Från en samlad granskning av frågan utifrån statsfinansiella, utbildningsmässiga och sjukvårdspolitiska utgångspunkter inbjuds därför riksdagen att göra en omprövning av sitt tidigare ställningstagande.

Utbildningsutskottet konstaterar också – det framkom inte av Gunnar Biörcks inlägg – att rektorsämbetet vid Karolinska institutet i skrivelse den 15 februari 1979 ställer sig bakom regeringens förslag. Utskottet konstaterar

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

vidare, efter att ha fått information från företrädare för statens förhandlingsnämnd och Stockholms läns landstingskommun, att ett vidhållande av riksdagens gamla beslut skulle bli för staten mycket kostnadskrävande. Slutsatsen för utbildningsutskottets del blir att det nuvarande statsfinansiella läget talar mot att staten påtar sig dessa ökade kostnader.

Det framhålls också i utskottsbetänkandet att i den preliminära överenskommelsen mellan staten och landstinget finns intagen en föreskrift om forskningsmöjligheter vid Södersjukhuset och Danderyds sjukhus. Med hänsyn till dessa skäl bör därför riksdagen enligt utskottet godkänna vad regeringen förordat om flyttning av läkarutbildningen och forskningen vid Serafimerlasarettet.

Utskottet följer alltså i väsentliga delar förslagen i propositionen. På en punkt föreslås dock en förändring. Med hänsyn till föreliggande särskilda omständigheter anser utskottet det lämpligt att de nuvarande innehavarna av de två vid Karolinska institutet inrättade professurerna i kirurgi och klinisk kemi, som f. n. är förenade med överläkartjänster vid Serafimerlasarettet, vid lasarettets nedläggning bereds tillfälle att tjänstgöra som överläkare vid Karolinska sjukhuset. Det ankommer, säger utskottet, på regeringen att vidta de åtgärder som krävs för en sådan övergångsvis anordning.

Ytterligare en sak är av intresse i detta sammanhang. I enlighet med vad dåvarande statsrådet Troedsson anmälde i propositionen 1977/78:177 förordar statsrådet Wikström – under förutsättning att överenskommelsen godkänns – att en personlig tjänst inrättas som professor i medicin vid Karolinska institutet, förenad med tjänst som överläkare vid Karolinska sjukhuset, för professor Gunnar Biörck. Utskottet hemställer att riksdagen med bifall till detta förslag bemyndigar regeringen att vid Karolinska institutet inrätta en sådan personlig tjänst för professor Biörck.

Jag vill påminna om och mycket starkt understryka med anledning av vad Gunnar Biörck sade att vi nu inte diskuterar en nedläggning av Serafimerlasarettet. Beslut om nedläggning av Serafimerlasarettet fattade huvudmannen, Stockholms läns landstingskommun, vid behandlingen av budgeten för år 1978–1982. Detta är alltså ett faktum, och utskottet har inte velat framföra synpunkter på detta huvudmannens beslut.

Jag vet att många i denna kammare med stor sympati har följt Gunnar Biörcks i Värmdö och andras kamp för att bevara Serafimerlasarettet. Det är alltså inte detta som diskussionen nu gäller, utan frågan är vad vi skall göra i en situation där ett nedläggningsbeslut redan är fattat. Som har framgått av mitt anförande anser utskottet, liksom Stockholms läns landsting och rektorsämbetet vid Karolinska institutet, att det föreliggande förslaget till avtal tillgodoser kraven på en god utbildning och forskning.

Jag vill gärna tillägga att utbildningsutskottet har lagt ned ett omfattande arbete på det här ärendet. Vi har verkligen vinnlagt oss om att höra alla parter. Vi har haft hearings – det påminde också Gunnar Biörck om – med företrädare för statens förhandlingsnämnd och i två omgångar med företrädare för Stockholms läns landsting. Det är efter denna ingående behandling som utskottet kommit fram till sitt ställningstagande. Jag är övertygad om att

Gunnar Biörek, som själv intensivt har deltagit i utskottets överläggningar, ger mig rätt i att utskottet har ägnat ärendet all den tid som man har rätt att kräva.

Vad beträffar övriga yrkanden i motionen från Gunnar Biörek i Värmdö m. fl. vill jag hänvisa till motiveringarna i utskottets betänkande. Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Jag skall bara med ett kort inlägg motivera varför socialdemokraterna i utbildningsutskottet har anslutit sig till den ståndpunkt som majoriteten intagit. Jörgen Ullenhag har talat för utskottsmajoriteten.

Först, herr talman, en liten personlig reflexion. Jag har sagt i utbildningsutskottet att jag inte är övertygad om att jag, ifall jag hade varit stockholmsk landstingspolitiker, skulle ha medverkat till att lägga ned Serafimerlasaretet, och det är många av oss ute i landet som inte riktigt förstår det som skett i den frågan.

Men vad som har hänt, herr talman – och nu kommer jag in på motiveringen till socialdemokraternas ställningstagande i utskottet – är att huvudmannen för sjukvården i Stockholms län, ett enhälligt landsting, har fattat sitt beslut. Jag har också sagt att vi i mitt hemlän inte skulle godta att riksdagen organiserade vår sjukvård. Landstingspolitikerna i Stockholm har alltså bestämt sig, och då uppstår frågan vad vi skall göra med forskningsresurserna i ett läge där detta har inträffat.

Det är inte så att utskottet har nonchalerat problemet. Kammararens ärade ledamöter känner till att kvalificerad medicinsk forskning finns på ett antal olika ställen i Sverige. Det är en dyrbar verksamhet, och om vi skulle vilja utvidga den ytterligare till nya sjukhusenheter, står landsting ute i landet i kö för att få del av de tillkommande resurserna. Man har velat få medicinsk forskning t. ex. i Örebro men också på andra håll i landet. Får vi råd att bygga ut den medicinska forskningen med nya enheter utöver de nuvarande, måste vi allvarligt överväga om inte vissa orter ute i landet skall få del av dessa tillkommande forskningsresurser.

Enligt det beslut som Stockholms läns landsting har fattat och gjort upp med statens förhandlare om skall det förekomma medicinsk forskning i Stockholmsområdet dels vid Karolinska institutet, dels i Huddinge. Dessutom ligger ju Uppsala med sina forskningsresurser ganska nära Stockholm. Det är sålunda en stark koncentration av de medicinska forskningsresurserna till Stockholmsområdet.

Vi har i utskottet lagt ned mycket arbete på detta ärende. Avgörande för oss har varit att landstinget enhälligt har bestämt sig för en viss lösning. Företrädare för landstinget har besökt utskottet och därvid också markerat beslutet. Landstinget är dessutom överens med rektorsämbetet vid Karolinska institutet i ärendet, och de har gjort upp om detta med statens förhandlare. Alla inblandade parter har meddelat utskottet att det, om man inte skulle följa denna överenskommelse, blir ökade kostnader på omkring 100 milj. kr. om året.

Onsdagen den
25 april 1979

Medicinsk utbildnings- och forskningsverksamhet i Stockholmsområdet

Detta har, herr talman, varit motiven för att vi efter mycken vanda har hamnat på vår ståndpunkt. Det innebär självfallet inget ställningstagande till hur sjukvården i Stockholmsregionen organiseras, utan det är ett ställningstagande till vad vi skall göra med den medicinska forskningen när vi står inför det faktum att Serafimerlasarettet skall läggas ned.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av Gunnar Biörck i Värmdö, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan Gunnar Biörck i Värmdö begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utbildningsutskottets hemställan i betänkandet nr 26 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av Gunnar Biörck i Värmdö.

Vid omröstning genom upprensning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då Gunnar Biörck i Värmdö begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 192
Nej – 77
Avstår – 10

Mom. 3 &

Kammaren biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 6 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkanden

1978/79:35 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden

1978/79:36 angående verkställd granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1978

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 7 Kammaren åtskildes kl. 21.30.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert